

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДУ ІНСТИТУТ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР
ЛАБОРАТОРІЯ ТВАРИННИЦТВА

ПАРАМЕТРИ БАЖАНОГО ЕКСТЕР'ЄРНОГО ТИПУ
ТВАРИН СІРОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОРОДИ
ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ
(Методичні рекомендації)

УДК 636.22/28.064

<https://doi.org/10.31867/2025.23.10.01-40/10>

«Генетичне поліпшення сільськогосподарських тварин, їх відтворення та збереження біорізноманіття» та завдання № ДР 124U000793 «Розроблення параметрів відбору великої рогатої худоби сірої української породи різної внутрішньопородної диференціації за генетичною характеристикою та показниками екстер'єру»

Виконавці:

Козир В.С., Денисюк О. В., Халак В. І., Дімчя Г. Г. Сокрут О. В.,
Маршалкіна Т. В.

Рецензенти:

Пищан С.Г., доктор сільськогосподарських наук, професор.

Микитюк В.В., доктор сільськогосподарських наук, професор.

Рекомендовано до друку вченою радою ДУ Інститут зернових культур
НААН України (протокол № 14 від 23 жовтня 2025 року).

Козир В.С., Денисюк О. В., Халак В. І., Дімчя Г. Г. Сокрут О. В.,
Маршалкіна Т. В. Параметри бажаного екстер'єрного типу тварин сірої
української породи великої рогатої худоби: методичні рекомендації. Дніпро:
ДУ ІЗК НААН, 2025. с. 36

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	4
1. Сучасний стан сірої української породи	6
2. Бажані параметри екстер'єру тварин при відборі	8
3. Параметри індексів тілобудови тварин сірої української породи	11
4. Селекційні ознаки бажаного екстер'єрного типу худоби сірої української породи	13
5. Генетичні параметри відбору	16
Список використаної літератури	20
ДОДАТКИ	24

ВСТУП

Сіра українська порода являє собою відріддя прадавньої великої рогатої худоби, яка розселилась по світу і збереглася на сьогодні у незначній кількості ще в країнах Південної та Східної Європи: Хорватії, Італії, Угорщині, Румунії. Вона пройшла складний багатовіковий шлях породоформування від дикого туру до сучасного культурного генотипу і більшою мірою, ніж інші породи, зберегла особливості будови тіла своїх диких пращурів. Вона є продукт тривалої еволюції, який зберіг біологічні ознаки і незамінний неповторний комплекс генетичних асоціацій.

Цілеспрямована народна селекційна робота з сірою українською худобою була розпочата з часів доісторичної трипільської культури, продовжувалась заводчиками у послідувачі періоди і проводиться на науковій основі в поточний час. При цьому використовуються внутрішньопородні і генетичні мінливості кількісних і якісних ознак, цитогенетичні і популяційно-фенетичні методи.

Процес її формування проходив в умовах степу – суворому спекотному клімату, використанню цілинних і перелогових пасовищ, годівлі взимку майже винятково грубими кормами, завдяки яким худоба отримала наявні якості породи, що набули свого розвитку, а потім генетичного закріплення.

Для неї характерні міцні конституція, кістяк і здоров'я, крупний габітус тіла, стійкість до захворювань, дрібноплідність, статевий диморфізм, інтенсивна довгорослість, відмінна пристосованість до сухого жаркого клімату, безпасовищному утриманню, екологічних, кормових і технологічних умов степової зони України, висока конверсія кормів і відтворювальна здатність, добра м'ясна продуктивність і високі забійні показники, кулінарні і смакові якості

яловичини, які приваблюють переробника і споживача, що сприяє становлення м'ясного скотарства в державі.

Батьки стійко передають нащадкам позитивні властивості. Її унікальність полягає в тому, що є носієм окремих генів і специфічних генних комплексів, еритроцитарних антигенів і резервуаром спадкових якостей, яких немає у жодній із існуючих в світі порід. А саме вони забезпечують притаманне високе успадкування ($r=0,68$) таких ознак, як відмінна екологічна адаптивність, пропорційність тілобудови, резистентність, довголіття, стресостійкість, урівноважений темперамент, легкість отелень, доброзичливі материнські якості, інтенсивну довгорослість.

Тварини світлої масті з темною стрічкою по хребту, навколо очей темні окуляри. Носове дзеркало, округлі і тонкі роги, копита, вульва темні. Тіло довге з гармонічно добре розвинутими м'язами. Груді глибокі. Крижі дещо завислі. Голова легка, лоб широкий, на який зависає «чолка», конституція міцна. Таз широкий, спина рівна, ноги високі. Жива маса повновікових корів 620-630 кг, бугаїв – 940-950 кг. Середньодобові прирости бугайців на відгодівлі до 1200 г. Середня тривалість використання – 7 років. У корів висока молочність (після першого отелу 230 кг, другого і третього 280). Конверсія корму задовільна. Телята народжуються вузькотілі, що сприяє легкості отелень.

Роль породи збільшується у зв'язку з тим, що в ході еволюційного процесу ризик втрати цих селекційно-генетичних ресурсів не знижується через природний відбір. Тому при створенні високопродуктивного стада ключовим є цільовий відбір тварин з бажаними параметрами екстер'єру, індексів тілобудови та селекційних ознак.

У зв'язку з тим, що частина аборигенних порід на межі зникнення, світова наукова спільнота визнає проблемою збереження селекційно-генетичних ресурсів тварин за одну з найбільш актуальних для сучасного сільського господарства.

Одним з ключових в селекції високопродуктивних стад є цільовий відбір тварин за генетикою (походженням) і фенотиповими ознаками, які характерні для породи, що сприяє її подальшого розвитку і закріплення селекційно-генетичних особливостей.

В замкнутій популяції важливо відособити структурні одиниці за окремими селекційними ознаками. Тому, крім визначення параметрів соматометричних показників, доцільно проводити аналіз розподілу часток, яка, незважаючи на близькі середні значення, суттєво відрізняються у різних ліній. В племінній роботі важливим є відбір за екстер'єрними, генетичними, селекційними та технологічними ознаками.